

دکتر سید محمد صادق مهدوی^۱

آسیب‌شناسی فرهنگی دانشجویان

چکیده مقاله

در این مقاله که به مطالعه آسیب‌شناسی فرهنگی می‌پردازد، تأثیر شرایط خاص کشور بر چگونگی هویت‌یابی فرهنگی دانشجویان مورد پژوهش قرار گرفته است. بخش اول مقاله، به بررسی نظری فرهنگ و نظریه‌های موجود در مورد تعریف، ابعاد، عناصر، عوامل مؤثر، و پیامدهای آن اختصاص یافته است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع پرس و جوی شفاهی و کتبی است که در مورد ۳۶۶ دانشجوی دانشگاه شهید بهشتی، شامل ۲۱۴ مرد و ۱۵۲ زن، انجام شده است. ابزار سنجش، یک پرسشنامه مصاحبه‌ای است که حاوی ۱۴۹ سؤال بسته و باز و ۱۰۱ گویه برای سنجش متغیرهای وابسته و مستقل است.

پایبندی فرهنگی در دو بعد فرهنگ مذهبی و فرهنگ ملی به وسیله سؤال و طیف برش قطبین مورد سنجش واقع شده و برای تعیین میزان پایبندی فرهنگی پاسخگویان از دو روش مستقیم و غیرمستقیم بهره‌گیری شده است. عوامل مؤثر بر پایبندی فرهنگی نیز به عوامل فردی و خانوادگی و اجتماعی تقسیم شده است.

یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که میانگین پایبندی دینی پاسخگویان (در مقیاس پنج درجه‌ای با میانگین ۳) در سطح ۳/۱۹، میانگین پایبندی به آداب و رسوم ملی در سطح ۳/۱۷، و میانگین پایبندی فرهنگی غیرمستقیم ۳/۱۰ است که در تمام موارد بالاتر از سطح میانگین است. نتایج دیگر این تحقیق حاکی از تأثیر عوامل دینی و ملی، عامل ازدواج، تحصیلات، زندگی در شهرهای بزرگ، مشکلات و نیازها، رضایت از زندگی، نگرش به مشروعیت نظام و ارزشهای سیاسی، گرایش به روحانیت، ارزشهای مادی، گروه مرجع، چگونگی گذران اوقات فراغت، استحکام خانواده، شرایط فرهنگی خانواده، کنترل رسمی، و مسایل ارتباط جمعی در چگونگی پایبندی فرهنگی دانشجویان و آسیب‌شناسی فرهنگی آنان است.

۱- مقدمه

در شاخه‌های مختلف علوم، به‌ویژه برخی رشته‌های علوم تربیتی و انسانی، به منظور شناخت اختلالات، نواقص، آفتها، و چگونگی پیدایش و عوامل موثر بر آنها مطالعات آسیب‌شناسی^۲ صورت می‌گیرد. هدف از انجام

^۱ - استاد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی. این مقاله تلخیصی است از گزارش پژوهشی استاد که توسط آقای صمد رسول‌زاده اقدام، کارشناس ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی، تهیه شده است.

^۲ - pathology

چنین تحقیقاتی شناسایی، تشخیص، و پیشگیری اختلالات است. به عبارت دیگر، آسیب شناسی درصدد شناخت موارد غیرعادی و غیرطبیعی در هر زمینه علمی می‌باشد تا با استفاده از آن و در صورت مشاهده علائم اختلالات بتوان ابتدا اقدامات پیشگیرانه برای جلوگیری از رشد و گسترش و سپس اقدامات لازم برای رفع اختلالات را توصیه نمود.

باتوجه به توضیحات فوق آسیب شناسی فرهنگی^۱ به بررسیهایی گفته می‌شود که به منظور شناخت اختلالات، نواقص، و آفتهای فرهنگی انجام می‌شود. به سخن دیگر، با در نظر گرفتن تعریف فرهنگ که کلیه اشکال زندگی یک قوم شامل دانش، عقاید، آداب و رسوم، ارزشها، هنجارها، هنر و سایر یافته‌های اجتماعی انسان است، آسیب-شناسی فرهنگی اولاً به دنبال کشف و شناسایی اختلالات و بیماری‌هاست که در فرهنگ وجود دارد ثانیاً بنای آن دارد که با شناسایی عوامل مؤثر که برای پیدایش بیماریهای فرهنگی تاثیر دارند راه حلهای مناسب برای جلوگیری از گسترش این اختلالات و بیماریها و رفع آنها ارائه نماید.

در شرایط تاریخی خاص جامعه ما که از یکسو از درون با دگرگونی اجتماعی بواسطه انقلاب و تغییر نظام سیاسی و همچنین تغییر و تحول در برنامه‌ریزی برای اداره کشور مواجهیم و از سوی دیگر در صحنه بین‌المللی با تسریع ارتباط و تبادل اطلاعات دهکده جهانی در حال شکل‌گیری است و در نتیجه با فرایند تغییر فرهنگ و استحاله آن از درون و با هجیمه فرهنگی از بیرون روبرو هستیم و از آنجا که فرهنگ هر جامعه اساس ادامه حیات و ثبات و از ارکان بقای آن جامعه و موجب هویت بخشی به اعضای خود است، مطالعه تاثیر این شرایط خاص بر چگونگی هویت‌یابی فرهنگی اعضای جامعه یا به عبارت دیگر میزان درونی کردن و پایبندی به فرهنگ جامعه توسط اعضای آن و همچنین شناسایی عوامل مؤثر بر این جریان امری ضروری به نظر می‌رسد. به همین منظور و از آنجا که جوانان بعنوان محصول شرایط اجتماعی و فرهنگی خود و حاملان و انتقال‌دهندگان فرهنگ از نسل قبل به نسلهای بعد از خود می‌باشند و همچنین به دلیل آنکه جوانان بیش از سایر اقشار جامعه در معرض پذیرش شرایطی که از آنها یاد کردیم هستند، در این تحقیق چگونگی آسیبهای فرهنگی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفته است.

از آنجا که درک مشترک از فرهنگ امری ضروری برای ادامه مباحث این تحقیق می‌باشد ابتدا به بررسی نظری فرهنگ و نظریه‌هایی که به تعریف، ابعاد، عناصر، عوامل مؤثر، و پیامدهای آن توجه کرده‌اند می‌پردازیم.

۲- چهارچوب تئوریک:

۱-۲- تعریف فرهنگ^۲

^۱ - cultural pathology

^۲ - culture

واژه فرهنگ از دو بخش "فر" که پیشاوند است و در فارسی هخامنشی و اوستا بصورت فرا (fra) به معنی پیش آمده است، و هنگ از ریشه اوستایی تنگ (thang) به معنی کشیدن و با پیشاوند "آ" که به معنی قصد و نیت متداول است تشکیل شده، در زبان پهلوی نیز فراهنگ (frahang) بوده است. همچنین فرهنگ در معنای مختلفی نظیر کتاب لغات، شاخه درخت که در زمین می خوابانند و در جای دیگر سر برمی آورد و آنرا در جای دیگر می-کارند، و به معنای دهنه‌قنات، و دهنه‌کاریز (جایی که آب از آن محل بیرون می‌آید) نیز آمده است. فرهنگ معانی دیگری چون رای، تدبیر، و سنجیدگی نیز دارد و همچنین به معنای علم و فضل و دانش و عقل و ادب نیز آمده است و فرهنگیدن به معنی آداب و تربیت است. (دهخدا، ۱۳۴۱، ۲۲۷)

در فرهنگ فارسی معین نیز فرهنگ به معنای ادب (نفس)، تربیت، دانش، علم، معرفت، مجموعه آداب و رسوم، کتابی که شامل لغات یک یا چند زبان و شرح آنها ذکر شده است. (معین ۱۳۶۴، ۲۵۳۸)

در زبان انگلیسی نیز برای فرهنگ از واژه culture استفاده می‌شود که خود از ریشه کلمه لاتین (cult) و به معنی پرورش گیاهان و حیوانات به خصوص به منظور رشد آنان، و به معنی عمل اصلاح خاک برای کاشت می-باشد.

این اصطلاح در جامعه شناسی و مردم شناسی نخستین بار توسط مردم شناس انگلیسی ادوارد بارنت تایلور^۱ در کتاب "فرهنگ ابتدایی"^۲ در سال ۱۸۷۱ مورد استفاده قرار گرفته است. او فرهنگ را مجموعه‌ای پیچیده از معارف، معتقدات، هنر، حقوق، اخلاق، رسوم، و تمامی تواناییها و عاداتی که بشر به‌عنوان عضوی از جامعه اخذ می‌نماید تعریف کرده است.

بر این اساس فرهنگ به مجموعه‌ای از امور واقعی گفته می‌شود که مستقیماً در یک مقطع زمانی خاص قابل مشاهده است که می‌توان تحول آنها را دنبال نمود. این مفهوم پس از تایلور توسط نخستین انسان شناسان غربی مانند سامنر^۳، کلر^۴، مالینوفسکی^۵، لوی^۶، ویسلر^۷، ساپیر^۸، بواس^۹، و بندیکت^{۱۰} مورد استفاده قرار گرفته است. در جامعه شناسی نیز واژه فرهنگ به سرعت توسط نخستین جامعه شناسان، خصوصاً آلبیون اسمال^{۱۱}، پارک^{۱۲}، برجس^۱، و به‌خصوص آگبرن^۲ به‌کار برده شد. لیکن مفهوم فرهنگ در جامعه شناسی کندتر از انسان شناسی راه

^۱ - Edward Barnet Tylor

^۲ - Primitive culture

^۳ - Sumner

^۴ - Keller

^۵ - Malinowski

^۶ - Lowie

^۷ - Wissler

^۸ - Sapir

^۹ - Boass

^{۱۰} - Benedict

^{۱۱} - Albion Small

^{۱۲} - Park

خود را باز کرد و این احتمالاً به این دلیل بود که پیشگامان بزرگ جامعه شناسی آن را به کار نبرده بودند. (گی‌روشه^۳، ۱۳۶۷، ۱۱۷)

برسی تاریخچه واژه فرهنگ نشان می‌دهد آنچه که امروزه در جامعه شناسی از این واژه برداشت می‌شود در عین تفاوت و فاصله بسیار زیاد با معنای اصلی خود (زمین شخم شده و بذر پاشیده شده و پرورش گیاهان) از یک سیر تکاملی برخوردار است و در مراحل مختلف معانی تازه‌ای یافته که به درک امروزی جامعه‌شناسی از فرهنگ کمک نموده است. به طوری که امروزه در عین وجود تفاوت در نظریه‌هایی که در مورد فرهنگ شده است تقریباً برداشتی نزدیک به همان مفهومی که تایلور بیان کرده بود وجود دارد. این تعریف هرچند که به سال ۱۸۷۱ برمی‌گردد اما به طور شگفت‌آوری کامل و دقیق است. (گی‌روشه، ۱۳۶۷، ۱۲۲) لیکن با توجه به انتقادهایی که به آن شده است می‌توان گفت که تمامی ویژگیهای فرهنگ را روشن نمی‌کند.

۲-۲- تنوریهای فرهنگ

۲-۲-۱- گی‌روشه

تعریفی که گی‌روشه از فرهنگ ارائه می‌دهد عبارت است از اینکه: فرهنگ مجموعه به هم پیوسته‌ای از شیوه‌های تفکر، احساس و عمل است که کم و بیش مشخص است و توسط تعداد زیادی از افراد فرا گرفته می‌شود و بین آنها مشترک است و به دو شیوه عینی و نمادین به کار گرفته می‌شود تا این اشخاص را به یک جمع خاص و متمایز مبدل سازد. او خصوصیات را بر فرهنگ برمی‌شمرد که عبارتند از:

- ۱- کنش اجتماعی بودن فرهنگ. از نظر وی فرهنگ عبارت است از کنش و بیش از هر چیز و قبل از هر چیز با دیگران دوام می‌یابد. با توجه به این کنشی بودن است که می‌توان به وجود فرهنگ پی برد و حدود آن را معلوم کرد. و از آنجا که کنش افراد با فرهنگ معینی مطابقت می‌نماید می‌توان کنش اشخاص را کنش اجتماعی نامید.
- ۲- امکان رسمی شدن فرهنگ. گی‌روشه معتقد است این شیوه‌های تفکر، احساس و عمل می‌تواند کم و بیش رسمی و شکل معین و خاصی به خود بگیرد. میزان رسمی شدن بر حسب ماهیت مقولات فرهنگی متغیر است. به عنوان مثال مقولاتی نظیر قوانین، شعائر، مراسم، تشریفات، شناخت علمی، تکنولوژی، و علوم دینی بسیار رسمی و مشخص هستند در حالی که در مقولاتی نظیر هنرها، آداب و رسوم، و بعضی بخشهای آداب معاشرت بخصوص آنها، که روابط شخصی متقابل را توصیف می‌کنند، با درجات متفاوت کمتر رسمی و مشخص هستند.
- ۳- مشترک بودن فرهنگ بین تعدادی از افراد. آنچه که قبل از هر چیز فرهنگ را می‌سازد شیوه‌های فکر، احساس و عمل مشترک بین افراد متعدد است و تعداد افراد اهمیت ندارد.
- ۴- فرهنگ بطور ارثی و ژنتیکی منتقل یا اخذ نمی‌شود بلکه ناشی از اشکال و مکانیزم‌های یادگیری است.

^۱ - Bergess

^۲ - Ogburn

^۳ - Quy Rocher

۵- ویژگی دیگر فرهنگ حالت عینی و حالت نمادی فرهنگ است. نمادهای فرهنگی مشترک به اندازه‌ای عینی و ملموس هستند که برای هریک از اشخاص و برای همه آنها قابل فهم و درک هستند.

۶- فرهنگ مجموعه‌ای به هم پیوسته تشکیل می‌دهد به گونه‌ای که می‌توان آن را یک سیستم یا نظام نامید. عناصر فرهنگ به‌طور ساده کنار هم چیده نشده‌اند بلکه آنها دارای پیوستگی با همدیگر هستند که تغییر در یک عنصر عناصر دیگر را تحت الشعاع قرار می‌دهد.

گی ریشه به کارکردهای فرهنگ اشاره می‌کند و آن را به دو نوع کارکرد اجتماعی و روانی طبقه‌بندی می‌کند. کارکرد اجتماعی فرهنگ این است که به‌عنوان یک جهان فکری، اخلاقی، و نمادی مشترک بین اشخاصی است که از طریق آن این اشخاص با یکدیگر مرتبط می‌شوند. کارکرد روانی فرهنگ این است که یک فرهنگ نوعی قالب است که در آن شخصیت‌های روانی افراد ریخته می‌شود.

کاردهای دوگانه فرهنگ (جامعه‌شناختی و انسان‌شناختی)، در زمینه کارکرد دیگری که کلی است قابل فهم تر می‌باشد و آن کارکردی است که سازگاری انسان و جامعه را به محیط و مجموعه واقعیهایی که می‌بایستی با آنها زندگی کنند، ممکن و فراهم میسازد. (گی ریشه، ۱۳۱، ۱۳۷۰-۱۲۲)

۲-۲-۲- آنتونی گیدنز^۱

از نظر گیدنز فرهنگ عبارت است از ارزشهایی که اعضای یک گروه معین دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند، و کالاهای مادی که تولید می‌کنند. فرهنگ از نظر گیدنز هم شامل شیوه‌ها و الگوهای زندگی و هم شامل کالاهای مادی که آنها تولید می‌کنند و برایشان اهمیت اساسی دارد مانند تیر و کمان، خیش، کارخانه و ماشین، کامپیوتر، کتاب، و مسکن است. او در ادامه از ویژگیهای عام فرهنگی نام می‌برد.

۲-۲-۱- ویژگیهای عام فرهنگی:

گیدنز آن دسته از ویژگیهای فرهنگی را که تقریباً در تمامی جوامع یافت می‌شوند، ویژگیهای عام فرهنگی عنوان می‌کند.

نظام خانوادگی که در آن ارزشها و هنجارهایی در ارتباط با مراقبت از کودکان وجود دارد، نهاد ازدواج، شعائر دینی، و حقوق مالکیت تقریباً در تمامی جوامع وجود دارند بنابراین از ویژگیهای عام فرهنگی به‌شمار می‌روند.

گیدنز در ادامه به بررسی سه ویژگی عام مشترک فرهنگ پرداخته است که عبارتند از:

- ۱- زبان: داشتن زبان یکی از مشخص‌ترین ویژگیهای فرهنگی انسانهاست که در همه فرهنگها یافت میشود.
- ۲- گفتار و نوشتار (خط): همه جوامع از گفتار به عنوان وسیله انتقال زبان استفاده می‌کنند. اندیشه‌ها و تجربیات در فرهنگهای بدون خط تنها در صورتی می‌توانند به نسلهای بعد انتقال یابند که به‌طور منظم از طریق گفتار تکرار

^۱ - Anthony Giddens

شده و انتقال داده شود، ولی متون می‌توانند هزاران سال دوام بیاورند، و از طریق آنها می‌توان با نسلهای قبلی ارتباط برقرار کرد.

۳- نشانه‌شناسی و فرهنگ مادی: نمادهای گفتاری و نوشتاری تنها راه انتقال معانی نیستند بلکه اشیاء مادی و جنبه‌های رفتاری نیز می‌توانند برای تولید معانی به کار روند.

۲-۲-۳- یان رابرتسون^۱

رابرتسون معتقد است انسانها بر خلاف حیوانات در برابر طبیعت انفعالی عمل نمی‌کنند و سعی می‌کنند طبیعت را به نفع خود تغییر دهند و بیان می‌کند اعضاء هر جامعه لازم است یک فرهنگ، یعنی یک شیوه کلی زندگی، به وجود آورند و در آن سهیم شوند. رابرتسون می‌گوید ما فرهنگ را می‌آفرینیم و فرهنگ نیز به نوبه خود ما را می‌آفریند. ما با اختراع و سهیم شدن در قواعد و الگوهای رفتاری که زندگی ما را شکل می‌دهد، محیط اجتماعیمان را می‌سازیم و از دانش اکتسابی خود برای اصلاح محیط طبیعی خود استفاده می‌کنیم. رابرتسون در مورد رابطه انسان و طبیعت انسان می‌گوید طبیعت انسان همان چیزی است که ما ساخته‌ایم و آنچه را که ما می‌سازیم عمدتاً به فرهنگی بستگی دارد که ما به‌طور اتفاقی در آن زندگی می‌کنیم.

رابرتسون در ادامه به تشریح عناصر پدیدآورنده فرهنگ می‌پردازد. یکی از این عناصر هنجارها هستند. هنجارها همان قواعد و رهنمودهای مشترکی هستند که رفتار مناسب را در یک وضعیت معین مقرر می‌دارند. شیوه‌های قومی و رسوم اخلاقی از عناصر دیگر فرهنگ هستند. سرپیچی از شیوه‌های قومی در مقایسه با رسوم اخلاقی قابل تحمل‌تر می‌باشد. شیوه‌های قومی عبارتند از قراردادهای معمولی در زندگی روزمره. رسوم اخلاقی هنجارهای نیرومندی هستند که از نظر اخلاقی مهم محسوب می‌شوند و نقض آنها امری جدی تلقی می‌شود. برخی هنجارها، به‌ویژه رسوم اخلاقی، به صورت قانون تدوین می‌شوند. قانون قاعده‌ای است که به‌طور رسمی توسط قدرتی سیاسی تصویب شده و به وسیله نیروی دولتی پشتیبانی می‌شود.

رابرتسون در ادامه بحث هنجارها به بررسی کنترل اجتماعی به‌عنوان عنصر دیگری از فرهنگ پرداخته و می‌نویسد: هر جامعه‌ای لازم است یک نظام کنترل اجتماعی^۲ داشته باشد، یعنی مجموعه‌ای از وسایل برای تضمین این‌که مردم عموماً به شیوه‌های مورد تایید و انتظار رفتار خواهند کرد. کنترل اجتماعی ممکن است رسمی و از طریق کارگزارانی مانند پلیس و کارآگاهان دولتی یا به صورت غیر رسمی، از طریق واکنش سایر مردم در جریان زندگی روزمره، باشد.

بحث دیگری که رابرتسون مطرح نموده گوناگونی فرهنگها است و آنرا بیشتر ناشی از شرایط زیست-محیطی جوامع می‌داند. او در این زمینه می‌نویسد: فرهنگ هر جامعه منحصر به فرد است و شامل ترکیبی از هنجارها و

^۱ - Jan Robertson
^۲ - social control

ارزشهایی است که در جای دیگر یافت نمی‌شود. دامنه گوناگونی فرهنگ چنان گسترده است که احتمالاً هیچ هنجار خاصی که در همه جوامع ظاهر شود وجود ندارد. گوناگونی مذکور نتیجه عوامل زیست-محیطی می‌باشد. مردم فرهنگ را به‌عنوان وسیله تطابق با محیط می‌آفرینند و لذا اعمال فرهنگی آنان لزوماً تحت تاثیر فشارها و فرصتهای محیطی قرار دارد که در آن زندگی می‌کنند.

تحلیل های نظری فرهنگ:

۱- تحلیل ساختی-کارکردی: از این منظر فرهنگها برای پاسخگویی به نیازها ابداع شده‌اند. این دیدگاه در سطح کلان عمل می‌کند و ویژگیهای فرهنگی را با توجه به چگونگی کارکرد آنها برای نگهداری و حفظ تمامیت نظام فرهنگی مورد توجه قرار می‌دهد.

۲- تحلیل تضاد اجتماعی^۱: متفکرین این مکتب معتقدند تضادهای اجتماعی بوسیله نابرابری بین طبقات مختلف مردم در یک فرهنگ تولید شده‌اند. کارل مارکس که آموزه فلسفی ماتریالیسم را به کار گرفت معتقد بود که این راههای تقسیم دنیای مادی ما (در نظام سرمایه‌داری) است که تاثیر قومی بر ابعاد فرهنگ ما، مثلاً تاثیر بر روی ارزشهای ما، دارد.

۳- دیدگاه زیستی-اجتماعی^۲: این دیدگاه به بررسی عوامل زیست شناسی انسانی که در به وجود آمدن فرهنگ مؤثرند توجه دارد. جامعه‌شناسان معتقدند تئوری انتخاب اصلح چارلز داروین که دارای چهار مرحله است همانند سایر گونه‌ها در تکامل انسان نیز کاربرد دارد. این چهار مرحله است که همانند سایر گونه‌ها در تکامل انسان نیز کاربرد دارد. این چهار مرحله عبارتند از: بازتولید در محیط طبیعی، تغییر پذیری تصادفی در ژنهای این گونه‌ها (موجودات زنده)، تفاوت در بقای اصلح که بر اساس سازمان ویژگیهای ژنتیک افراد است، و تغییرات مکرر در ژنهای خاص درون یک گونه در طول زمان. این چهار مرحله تطبیق گونه‌ها را با محیط تبیین می‌کند.

روش تحقیق:

روشی که در تحقیق حاضر مورد استفاده قرار گرفته روش پرس و جو (شفاهی و کتبی) است. ابزاری که در پژوهش حاضر از آن برای پرس و جو استفاده شده پرسشنامه است. واحد تحلیل در این پژوهش فرد و واحد مشاهده نیز فرد می‌باشد. برای بررسی مسأله مورد نظر در سطح دانشگاه شهید بهشتی با ۳۶۶ دانشجو که از این تعداد ۲۱۴ مرد و ۱۵۲ نفر زن بودند مورد مصاحبه قرار گرفتند. پرسشنامه‌ای که مصاحبه‌ها با آن صورت گرفت حاوی ۱۴۹ سؤال بسته و باز و ۱۰۱ گویه برای سنجش متغیرهای وابسته و مستقل بود.

^۱ - social conflict analysis

^۲ - sociobiology

سنجش پایبندی فرهنگی در این تحقیق:

به‌طور کلی پایبندی فرهنگی دارای ابعاد پایبندی به فرهنگ مذهبی و ملی می‌باشد که به‌وسیله سؤال و طیف برش قطبین مورد سنجش واقع شده‌اند. برای سنجش میزان پایبندی فرهنگی پاسخگویان از دو روش مستقیم و غیرمستقیم بهره گرفته شده است.

روش مستقیم سنجش پایبندی فرهنگی:

در این شیوه سنجش پایبندی فرهنگی سؤالات و گویه‌ها به‌گونه‌ای تنظیم شده بود که پاسخگویان به‌طور صریح و روشن متوجه می‌شدند که مورد سؤالی واقع شده‌اند که به میزان تقید و یا پایبندی به یکی از معرفهای مختلف ابعاد فرهنگ مربوط می‌شود. سنجش میزان پایبندی دینی به وسیله یک طیف برش قطبین با ۲۲ گویه و ۵ سؤال در سطح سنجش ترتیبی سنجیده شده است که هر یک از این سؤالات و گویه‌ها جزئی از پایبندی دینی پاسخگویان را مورد سنجش قرار داده‌اند. معرفهایی که برای سنجش این متغیر در نظر گرفته شدند عبارتند از:

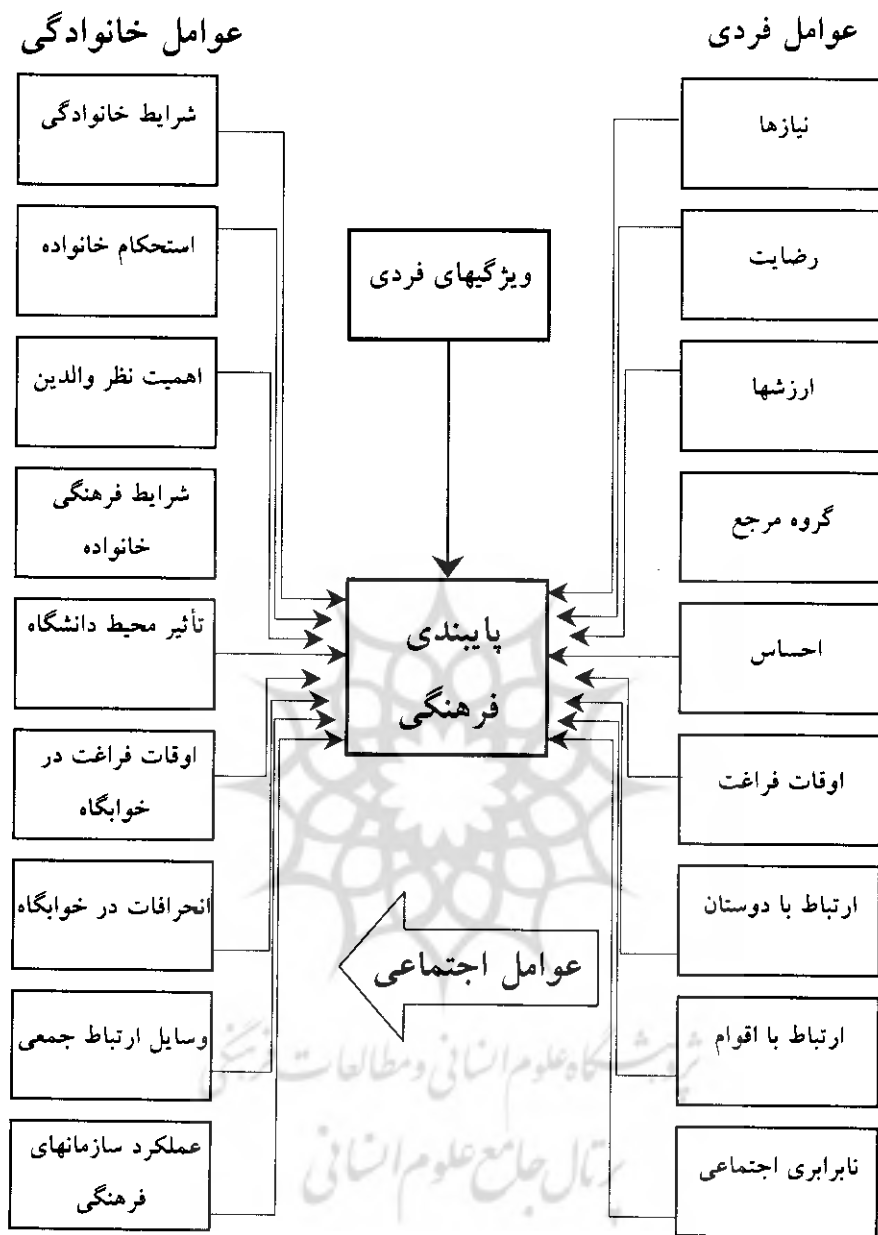
اشکال دوستی دختر و پسر، ازدواج با مسلمان، اشکال مهمانی مختلط، مشروب نخوردن در مهمانی، خیرات برای اموات، فاتحه برای اموات، رعایت دین فرزندان، نذر و حل مشکل، دانشجو و نماز خواندن، دانشجو و روزه گرفتن، اعتقاد به وجود و تاثیر شیطان، اعتقاد به توکل بر خدا و معرفهایی از این قبیل.

از ترکیب این نمرات با هم شاخص پایبندی دینی پاسخگویان به‌دست آمده که افراد می‌توانستند از ۲۷ تا ۱۳۵ نمره کسب کنند.

پایبندی به آداب و رسوم ملی یکی دیگر از ابعاد پایبندی فرهنگی می‌باشد. این بعد به‌وسیله ۱۵ گویه برش قطبین و ۸ سؤال در سطح سنجش ترتیبی مورد بررسی قرار گرفته است. برای سنجش این متغیر از معرفهایی نظیر علاقه به رقصهای سنتی و محلی، علاقه به موسیقی سنتی، احترام به تخت جمشید، احترام به جشن مهرگان و چهارشنبه سوری و مواردی از این قبیل استفاده شده است.

از ترکیب این نمرات با همدیگر شاخص پایبندی به آداب و رسوم ملی به‌دست آمده که افراد می‌توانستند از ۲۳ تا ۱۱۵ نمره کسب کنند.

برای سنجش پایبندی به‌طور غیرمستقیم ۸ سؤال در نظر گرفته شده است که معرفهای آن مناسبت مورد نظر برای ازدواج، مصرف پول برای امور خیریه یا سفرهای مذهبی، داشتن آرزوی مطابق با ارزشهای مذهبی (مثل رستگاری و عاقبت بخیری، سفر به مکه، شهادت و...)، خدمت به جامعه به‌عنوان هدف زندگی، انتخاب صنایع دستی به جای لوازم لوکس، ترجیح شرکت در کلاس خوشنویسی، ترجیح ورزش کشتی و باستانی و ترجیح غذای ایرانی به فرنگی می‌باشد.

بررسی اعتبار شاخص ها:

برای تعیین میزان اعتبار سؤالات و معرفهای مختلف از روش همبستگی درونی گویه‌ها استفاده شده است که در این روش جمع نمرات هر بعد یا کل متغیرها را با نمره هریک از اجزا (یا معرفهای) تشکیل دهنده آنها بی‌آنکه نمره خود آن جزء یا معرف در نمره جمع حضور داشته باشد در رابطه می‌گذاریم. چنانکه این متغیرها از همبستگی قوی برخوردار باشند و رابطه آنها قابلیت تعمیم نتایج بدست آمده از جمعیت نمونه به جمعیت تحقیق را نیز داشته باشد (معنی دار باشد) به معنی آن است که سؤال یا گویه مورد نظر از ویژگیهای لازم برای سنجش متغیر خود و یا اعتبار کافی برخوردار است.

عوامل مؤثر بر پایداری فرهنگی:

عوامل مؤثر بر پایداری فرهنگی به عوامل فردی، خانوادگی، و اجتماعی تقسیم می‌شود که در نمودار شماره ۱ ارائه شده‌اند.

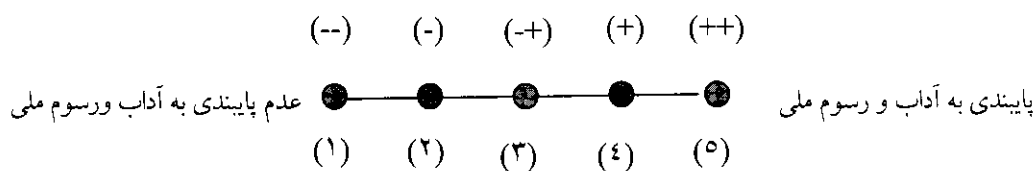
همانطور که در نمودار شماره ۱ مشخص شده است عوامل به سه دسته عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی تقسیم می‌شوند. عوامل فردی خود شامل فردی (همانند جنس، سن، تحصیلات، و...)، مشکلات و نیازها، رضایت، ارزشها، گروه مرجع، احساس محرومیت نسبی و نابرابری، نحوه گذران اوقات فراغت، و ارتباط با دوستان و اقوام می‌شود. متغیرهای خانوادگی شامل تحصیلات پدر و مادر، شغل پدر و مادر، درآمد خانواده، میزان کفاف درآمد، اهمیت نظر والدین، استحکام خانواده، و شرایط فرهنگی خانواده می‌باشد. متغیرهای اجتماعی شامل تاثیر محیط دانشگاه بر تغییر رفتار دانشجویان، اوقات فراغت در خوابگاهها و انحراف در خوابگاهها، ضرورت اسلامی شدن دانشگاه، وسایل ارتباط جمعی، و عملکرد سازمانهای فرهنگی می‌باشد.

یافته‌های تحقیق:

در نهایت (در مقیاس پنج درجه‌ای با میانگین ۳)، میانگین پایداری دینی کل پاسخگویان ۳/۱۹، میانگین پایداری به آداب و رسوم ملی ۳/۱۷، و میانگین پایداری فرهنگی غیر مستقیم ۳/۱۰، یعنی بیشتر از حد متوسط می‌باشد. طریقه محاسبه میانگین پایداری به آداب و رسوم دینی و ملی بدین صورت می‌باشد که، همانطور که گفته شد، این دو متغیر از طریق طیف برش قطبین مورد سنجش واقع شده‌اند، بدین صورت که هر کدام از معرفهای مربوط به پایداری دینی و پایداری به آداب و رسوم ملی در قالب گویه‌های متضاد در دو سر یک طیف پنج نقطه‌ای واقع می‌شوند که پاسخگو می‌بایست یکی از پنج نقطه را انتخاب کند. نقطه وسط طیف (۳) بیانگر نگرش خنثی به دو گویه متضاد است یعنی در این وضعیت نمی‌توان گفت پاسخگو تمایل به انتخاب کدام یک از گویه‌های متضاد را دارد و در این حالت نمی‌توان به‌خوبی تشخیص داد میزان پایداری فرد تا چه حدی است. ولی هر چه از این نقطه به سمت چپ طیف حرکت کنیم بیانگر پایداری کم و هر چه به سمت راست طیف حرکت کنیم بیانگر پایداری زیاد است.

اگر جمع نمراتی را که پاسخگو به هریک از گویه‌ها می‌دهد بر تعداد کل گویه‌ها تقسیم کنیم میانگین نمره همان فرد به دست می‌آید و اگر میانگینهای تمام پاسخگویان را با هم جمع و میانگین آن را حساب کنیم عدد حاصله بیانگر میانگین پایبندی فرهنگی پاسخگویان می‌باشد. به عنوان مثال اگر برای سنجش میزان پایبندی دینی افراد ۸ گویه داشته باشیم و فرد (A) از این ۸ گویه در مجموع ۲۶ نمره کسب کرده باشد، میانگین نمره پایبندی دینی وی ۳/۲۵ خواهد بود و این عدد نشان می‌دهد این فرد تا حدودی پای بند به دین است و میزان پایبندی این فرد کمی بیش از متوسط است.

نمونه‌ای از طیف برش قطبین در زیر ملاحظه می‌شود.

نحوه محاسبه میانگین پایبندی از طریق غیرمستقیم نیز بدین صورت است که این متغیر با طیف لیکرت سنجیده شده است. طیف لیکرت نیز مانند طیف برش قطبین در این تحقیق دارای پنج نقطه است منتهی پاسخگو به جای انتخاب یکی از نقاط، به گویه‌ها و سؤالات مطرح شده بر اساس میزان موافقت یا مخالفت خود با این گویه‌ها پاسخ می‌دهد. در این طیف نیز هر یک از نقاط بیانگر نمره‌ای می‌باشد و جمع نمراتی که پاسخگو از پاسخگویی به ۸ گویه متغیر پایبندی می‌گیرد تقسیم بر تعداد گویه‌ها بیانگر میانگین پایبندی فرد مزبور است و حاصل جمع تمامی میانگینهای افراد تقسیم بر کل افراد بیانگر میانگین پایبندی کل است. برای نمونه یکی از گویه‌هایی را که در قالب طیف لیکرت ارائه شده است در زیر ذکر می‌کنیم:

- ترجیح ورزش کشتی و باستانی به ورزشهای دیگر

نتایج روابط دو متغیره:

جدول شماره (۱) روابط دو متغیره بین برخی از متغیرهای مستقل را با پایبندی دینی نشان می‌دهد که برحسب سطح سنجش متغیرها از آماره‌های مناسب بهره گرفته شده است. بدین ترتیب که هنگامی که متغیرها در سطح سنجش فاصله‌ای قرار دارند از آماره D پیرسون استفاده شده است و زمانی که متغیرها در سطح سنجش رتبه‌ای بودند از آماره اسپیرمن (Σ) استفاده شده است.

جدول شماره ۱- روابط دو متغیره متغیرهای مستقل با میزان پایبندی دینی

آماره اسپیرمن	آماره پیرسون	متغیرهای مستقل
	-/۲۷۸+++	تحصیلات
/۲۷۲+++	/۴۷۶+++	ارضا نیاز به امنیت در رسیدن به هدف رضایت
	-/۱۳۸++	درآمد مورد انتظار
-/۲۹۵+++	/۵۵۲+++	گسترش فعالیت احزاب مشروعیت نظام سیاسی
	/۴۷۶+++	پذیرش مشارکت روحانیون در جامعه
	/۴۳۶+++	گرایش به روحانیت
	/۳۱۷+++	گروه مرجع داخلی
۳۴۴+++		عدم ابهام در دین
/۱۲۴+		عدم احساس محرومیت نسبی
	/۳۱۳+++	همنوایی با دوستان
	-/۱۲۱++	تحصیلات پدر
	-/۱۷۷+++	بالاترین تحصیلات در خانواده
	/۱۰۸+	درآمد خانواده
/۱۳۴+		کفاف درآمد خانواده

	/۱۴۲++	اهمیت نظر والدین
/۲۰۶+++		استحکام خانواده
/۳۴+++		مذهبی بودن خانواده
/۱۶++		اعتقاد به وجود انحرافات در خوابگاه
/۵۱۶+++		ضرورت اسلامی شدن دانشگاهها
	/۳۷۹+++	کنترل رسمی در جامعه
	/۱۵۳++	میزان تماشای تلویزیون
	/۱۶۹++	میزان استفاده از رادیو
	-/۱۰۵+	میزان تماشای فیلمهای ویدئو و سی دی
	-/۱۸۶++	میزان تماشای برنامه‌های ماهواره
-/۲۰۹+++		میزان استفاده از اینترنت
/۲۲۵+++		افزایش فعالیت مطبوعات و بهبود فرهنگ
	/۳۰۲+++	عملکرد سازمانهای فرهنگی

در جدول فوق هر عدد بیانگر میزان رابطه هر کدام از متغیرهای مستقل با متغیر وابسته است. علامتها بیانگر جهت رابطه این متغیرها می باشد که عدد بدون علامت بیانگر رابطه مستقیم و علامت منفی بیانگر رابطه معکوس می باشد. علامتهای مثبتی که در جلوی اعداد قرار دارد بیانگر سطح معنی داری این رابطه است و هر چه تعداد این علامتهای مثبت بیشتر باشد نشان می دهد که رابطه قابل اعتماد تر است.

جدول شماره (۲) روابط دو متغیره بین بعضی از متغیرهای مستقل با پابندی به آداب و رسوم ملی را نشان می دهد. توضیحات این جدول عینا مثل جدول شماره (۱) است بنابراین در اینجا از توضیح آن خودداری می شود.

جدول شماره ۲- روابط دو متغیره متغیرهای مستقل با میزان پابندی به رسوم ملی

متغیرهای مستقل	آماره پیرسون	آماره اسپیرمن
عدم ابهام در دین		/۱۰۶+
میزان زمان با دوستان بودن	/۱۶۹+	

	/۱۷۱++	تحصیلات مادر
/۱۰۴+		کفاف درآمد خانواده
	/۱۴۷+	میزان تماشای برنامه های ماهواره فارسی
/۱۲۶+		میزان استفاده از اینترنت
-/۱۵۱+++		افزایش فعالیت مطبوعات و بهبود فرهنگ
-/۱۱+		میزان رواج فیلمهای ویدئو و سی دی
	/۱۲۹++	عملکرد سازمانهای فرهنگی

جدول شماره ۳- روابط دو متغیره بین بعضی از متغیرهای مستقل با پایبندی فرهنگی غیرمستقیم را نشان می-

دهد.

جدول شماره ۳- روابط دو متغیره متغیرهای مستقل با میزان پایبندی فرهنگی غیرمستقیم

متغیرهای مستقل	آماره پیرسون	آماره اسپیرمن
ارضاء نیاز به امنیت در رسیدن به هدف		/۱۶+++
رضایت	/۲۶+++	
درآمد مورد انتظار	-/۲۲۱+++	
گسترش فعالیت احزاب		-/۲۹۵+++
پذیرش مشارکت روحانیون در جامعه	/۲۶۷+++	
گرایش به روحانیت	/۲۰۶+++	
گروه مرجع داخلی	/۲۹+++	
عدم ابهام در دین		/۱۵۲++
عدم احساس محرومیت نسبی		/۱۰۶+
همنوایی با دوستان	/۱۸۷+++	
تحصیلات پدر	-/۲۴+++	
درآمد خانواده	-/۱۴۸++	

+/۱۳۴		کفاف درآمد خانواده
	-/۲۷۸+++	تحصیلات مادر
+/۱۱۶+		استحکام خانواده
+/۳۵۵+++		مذهبی بودن خانواده
	+/۱۷۱++	میزان رعایت مسائل اخلاقی در خانواده
+/۲۳۱+++		ضرورت اسلامی شدن دانشگاهها
	+/۱۹۹+++	کنترل رسمی در جامعه
	+/۱۱+	میزان تماشای تلویزیون
	+/۱۴۳++	میزان استفاده از رادیو
	-/۱۰۶+	میزان تماشای فیلمهای ویدئو و سی دی
	-/۱۶۶++	میزان تماشای برنامه های ماهواره
-/۱۴++		میزان استفاده از اینترنت
+/۱۲۶++		افزایش فعالیت مطبوعات و بهبود فرهنگ
	+/۱۳۸++	عملکرد سازمانهای فرهنگی

جدول شماره (۴) رابطه جنسیت را با پایبندی فرهنگی نشان می دهد. برای به دست آوردن رابطه جنسیت با پایبندی فرهنگی از آزمون T استفاده شده است. برای محاسبه T ابتدا پاسخگویان به دو گروه زنان و مردان تقسیم شده اند و سپس میانگین نمره هر کدام از گروهها در مورد ابعاد پایبندی فرهنگی محاسبه شده است. میانگینهای جدول نشان می دهد در تمامی ابعاد پایبندی فرهنگی زنان نسبت به مردان دارای پایبندی بیشتری هستند. عددی که در ستون T نوشته شده بیانگر میزان رابطه جنسیت با پایبندی دینی، آداب و رسوم ملی، و پایبندی فرهنگی به طور غیرمستقیم است که هر چه این عدد بیشتر باشد بیانگر رابطه بیشتر است. ستون معنی داری بیان می کند تفاوتی که بین میانگینهای دو گروه وجود دارد آیا معنی دار است یا نه و اگر معنی دار است با چه اطمینانی می توان این تفاوت را پذیرفت. نتایج جدول نشان می دهد تنها در مورد پایبندی دینی است که زنان از مردان تفاوت معنی داری دارند و در ابعاد دیگر این تفاوتها معنی دار نیستند.

جدول شماره ۴- رابطه جنسیت با پابندی فرهنگی

معنی داری	مقدار T	میانگین پابندی به فرهنگ و ابعاد آن	تعداد	گروهها	متغیرهای وابسته
+++	۶/۹۸۵	۳/۴۴۳۷	۱۴۶	زن	پابندی دینی
		۲/۹۴۹۹	۱۹۹	مرد	
-	۰/۷۸۹	۳/۳۷۵۹	۱۴۴	زن	پابندی ملی
		۳/۳۳۹۶	۲۰۰	مرد	
-	۱/۷۴۵	۲/۵۱۷۷	۱۴۱	زن	پابندی غیرمستقیم
		۲/۲۲۷۷	۲۰۲	مرد	

جدول شماره (۵) رابطه رشته تحصیلی پاسخگویان را با پابندی دینی نشان می‌دهد. در این مورد چون متغیر وابسته بیش از دو مقوله دارد بنابراین از تحلیل واریانس استفاده شده است. میزان Φ در جدول زیر بیانگر همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته است. ضریب اتا (E) بیانگر میزان رابطه این متغیرها می‌باشد و مربع E نشان می‌دهد چند درصد از تغییرات متغیر وابسته مربوط به متغیر مستقل است. نتایج جدول نشان می‌دهد میزان پابندی فرهنگی در رشته‌های علوم انسانی به طور معنی داری بیش از رشته‌های دیگر است و پابندی دانشجویان علوم پایه بیشتر از دانشجویان رشته علوم مهندسی است.

جدول شماره ۵- رابطه رشته تحصیلی پاسخگویان با پابندی دینی

مربع اتا	ضریب اتا	معنی داری	مقدار Φ	میانگین پابندی دینی	تعداد	گروههای عمده تحصیلی
۰/۰۳۴	۰/۱۸۴	++	۵/۹۸	۸۷/۷۸۳	۲۱۲	علوم انسانی
				۸۳/۸۷۱	۶۲	علوم پایه

				۷۹/۸۵	۷۱	علوم مهندسی
--	--	--	--	-------	----	-------------

جدول شماره (۶) رابطه وضعیت تأهل را با پایبندی دینی نشان می‌دهد و اعداد این جدول نشان می‌دهند میزان پایبندی به دین در بین متأهلین بیش از مجردین است و این تفاوت معنی‌دار می‌باشد.

جدول شماره ۶- رابطه وضعیت تأهل پاسخگویان با پایبندی دینی

متغیرهای وابسته	گروهها	تعداد	میانگین پایبندی دینی	مقدار T	معنی‌داری
پایبندی دینی	متاهل	۳۱۸	۹۱/۸۵۱۹	۲/۳۰۲	+
	مجرد	۲۷	۸۴/۷۳۲۷		

جدول شماره (۷) رابطه وضعیت شغلی را با پایبندی دینی نشان می‌دهد. اعداد جدول بیان می‌کنند بین شاغل بودن و میزان پایبندی به دین رابطه معکوس و معنی‌داری وجود دارد. یعنی افراد شاغل کمتر از افراد غیرشاغل به دین پای‌بند هستند.

جدول ۷- رابطه وضعیت شغلی با پایبندی دینی

متغیرهای وابسته	گروهها	تعداد	میانگین پایبندی دینی	مقدار T	معنی‌داری
پایبندی دینی	غیر شاغل	۲۶۳	۸۶/۵۳۹۹	۲/۱۴۶	+
	شاغل	۸۲	۸۱/۲۸۰۵		

جدول شماره (۸) رابطه محل تولد را با پایبندی دینی نشان می‌دهد و بیان می‌کند کسانی که متولد دیگر شهرهای استانها هستند بیشترین پایبندی و کسانی که در مراکز استانها متولد شده‌اند کمترین پایبندی را دارند.

جدول ۸- رابطه محل تولد با پایبندی دینی

مربع انا	ضرب انا	معنی داری	مقدار Φ	میانگین پایبندی دینی	تعداد	محل تولد
۰/۰۲۴	۰/۱۵۶	+	۲/۸۱۸	۸۸/۹۹۱۷	۱۲۱	شهر
				۸۷/۵۶۲۵	۱۶	روستا
				۸۲/۹۰۸۲	۲۰۷	مرکز استان

جدول شماره (۹) رابطه مشکلات را با پایبندی فرهنگی به تفکیک جنسیت بیان می کند. در جدول تنها روابطی که معنی دار می باشند ذکر گردیده اند و خانه مربوط به روابط متغیرهایی که رابطه آنها معنی دار نبوده است خالی می باشد.

جدول ۹- رابطه مشکلات با پایبندی فرهنگی به تفکیک جنسیت

پایبندی فرهنگی غیر مستقیم	پایبندی به آداب و رسوم ملی	پایبندی دینی	متغیرها	
$T = -۱/۹۳+$			مردان	بیکاری و اشتغال
$T = -۱/۹۴۳+$			زنان	ازواج
	$T = -۲/۲۷۹+$		مردان	مسکن
		$T = ۲/۲۱۶+$ ۲	زنان	بی هدفی و ناامیدی و ابهام در آینده
		$T = ۲/۲+$	کل	
		$T = ۲/۳۳۰+$	زنان	عدم امکانات تفریحی و ورزشی
$T = ۳/۲۸۵+$			زنان	مشکلات اجتماعی بی-عدالتی

$T=2/009+$			مردان	وضع بد سیاسی، عدم آزادی
		$2/996+$ $T=$	کل	عدم امکان خروج از ایران
	$T=-2/217+$		زنان	عدم امکانات آموزشی و علمی
$T=-2/196+$	$T=-2/015+$		زنان	بی‌علاقگی و سطح علمی پایین دانشجوی
$T=-2/102+$			کل	
		$3/210++$ $T=$	مردان	عدم امکان ادامه تحصیل
		$1/669++$ $T=$	کل	
	$T=-6/108+$	$-3/329+$ $T=$	زنان	وام کمک هزینه دانشجوی
$T=-2/704+$			زنان	تضاد فرهنگی دانشجویان
		$-2/940+$ $T=$	کل	مشکلات رفاهی خوابگاهها
$T=2/87++$		$3/418++$ $T=$	زنان	محدودیت رابطه با جنس مخالف

تحلیل چند متغیری داده‌ها (رگرسیون چند متغیری):

تاکنون رابطه پابندی فرهنگی و اجزاء آن (متغیر وابسته) را با عوامل مؤثر بر آنها به صورت دو به دو مورد بررسی قرار دادیم. در این بخش به بررسی تاثیر عوامل مؤثر بر پابندی مذهبی به طور یکجا خواهیم پرداخت. بدین منظور از برنامه رگرسیون چند متغیره که در آن می‌توان به طور همزمان تاثیر چندین عامل را بر روی پابندی فرهنگی مورد بررسی قرار داد استفاده می‌کنیم. متغیرهایی وارد معادله رگرسیونی شده‌اند که دارای روابط همبستگی دو متغیری با متغیر وابسته بوده‌اند.

جدول شماره (۱۰) نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره عوامل مؤثر بر پابندی دینی را نشان می‌دهد. ستون اول جدول از سمت راست نام متغیرهای مستقل را به ترتیب ورود مشخص می‌کند. ستون دوم بیانگر ضریب همبستگی

چندگانه است که بیانگر آن است که هر کدام از متغیرها چقدر با متغیر وابسته همبستگی دارند. ستون سوم مقدار تبیین متغیر پایبندی فرهنگی را توسط متغیرهای موجود در معادله نشان می‌دهد. ستون چهارم ضریب تعیین تعدیل شده را نشان می‌دهد. ستون پنجم نشان‌دهنده وزن خالص هر عامل در تغییرات پایبندی دینی است. ستون ششم مقدار T را نشان می‌دهد. به وسیله ارقام این ستون مقدار قابلیت تعمیم نتایج به دست آمده از جمعیت نمونه را به جمعیت آماری می‌توان استنتاج نمود. آخرین ستون جدول میزان معنی دار بودن رابطه ها را نشان می‌دهد. تحلیل رگرسیونی حاضر به روش گام به گام^۱ انجام شده و به این دلیل متغیرهای غیر معنی دار از معادله خارج شده اند. ترتیب ورود متغیرها در روش گام به گام بدین صورت است که اول متغیری که بیشترین تاثیر را بر متغیر وابسته دارد وارد معادله می‌شود و به همین ترتیب متغیرهایی که اثر کمتری دارند وارد تحلیل رگرسیونی می‌شوند. در تحلیل رگرسیونی حاضر، به عنوان مثال، متغیر مشروعیت سیاسی بیشترین اثر را بر پایبندی دینی داشته (۲۴۲۱۷/۲۴۱۷) بنابراین به عنوان متغیر اول وارد معادله رگرسیون شده است و متغیر میزان مطالعه چون کمترین اثر را داشته به عنوان آخرین متغیر وارد معادله رگرسیونی شده است.

همچنین ستون سوم جدول نشان می‌دهد که ۱۲ متغیر مستقل موجود در معادله رگرسیونی با هم دیگر ۶۰۹۲۶/ تغییرات در متغیر وابسته (پایبندی دینی) را تبیین می‌کنند و ۳۹/ تغییرات مربوط به عوامل دیگر می‌باشد. توضیحات جداول ۱۱ و ۱۲ چون عیناً مانند جدول ۱۰ می‌باشد لذا از توضیح آنها صرف نظر می‌شود و تنها نتایج این جدولها جهت مشاهده ارائه می‌شود.

جدول-۱۰- رگرسیون چند متغیری برای تبیین پایبندی دینی

نام متغیر	ضریب همبستگی چند گانه Multiple R	ضریب تعیین	ضریب تعیین استاندارد شده	وزن خالص هر متغیر Beta	مقدار T	سطح معنی داری
مشروعیت سیاسی	۰/۵۶۶۰۵	۰/۳۲۰۴۱	۰/۳۱۷۷۸	۰/۲۴۲۱۷	۴/۹۹۴	+++
ضرورت اسلامی شدن دانشگاهها	۰/۶۵۲۶۷	۰/۴۲۵۹۸	۰/۴۲۱۵۱	۰/۲۰۰۰۵۷	۴/۲۱۳	+++

^۱ - stepwise

++	۲/۷۹	۰/۱۳۴۸۷	۰/۴۶۳۷۹	۰/۴۷	۰/۶۸۵۵۷	ضرب اداره امور روحانیون
+++	۳/۶۶۹	۰/۰۱۵۲۳۸۷	۰/۴۹۳۲۴	۰/۵۰۱۰۷	۰/۷۰۷۸۶	گسترش فعالیت احزاب
++	۲/۷۶۵	۰/۱۲۲۶۱۱	۰/۵۱۳۴	۰/۵۲۲۷۹	۰/۷۲۳۰۴	کنترل رسمی
+++	۴/۱۸۸	۰/۱۸۶۰۱۳	۰/۵۲۹۸۲	۰/۵۴۰۷۱	۰/۷۳۵۳۳	عدم ابهام در دین
++	۲/۸۳۲	۰/۱۲۱۰۲۲	۰/۵۴۵۹۵	۰/۵۵۸۲۳	۰/۷۴۷۱۴	گروه مرجع
++	۲۶۸ - /	- / ۰/۱۱۱۲۴	۰/۵۵۵۹۵	۰/۵۶۹۶۷	۰/۷۵۴۷۶	میزان استفاده از اینترنت
+++	۳/۳۸۹	۰/۱۵۰۸۵۶	۰/۵۶۷۰۷	۰/۵۸۲۱۲	۰/۷۶۲۹۶	مذهبی بودن خانواده
++	۲/۶۳۲	۰/۱۰۷۶۲۲	۰/۵۷۵۳۷	۰/۵۹۱۷۶	۰/۷۶۹۲۶	تغییر رفتار دانشجویان
++	۲/۳۹۱	۰/۱۰۲۶۴	۰/۵۸۲۸۱	۰/۶۰۰۵۳	۰/۷۷۴۹۴	تحصیلات مادر
++	-۲/۳۵	-۰/۰۹۶۱۱۸	۰/۵۹۰۲۸	۰/۶۰۹۲۶	۰/۷۸۰۵۵	میزان مطالعه

جدول ۱۱- رگرسیون چند متغیری برای تبیین پایداری ملی

سطح معنی داری	مقدار T	وزن خالص هر متغیر Beta	ضرب تعیین استاندارد شده	ضرب تعیین	ضرب همبستگی چند گانه Multiple R	نام متغیر
+++	۳/۲۸۹	۰/۲۴۹۵۹۹	۰/۰۷۵۵۹	۰/۰۸۱۶۳	۰/۲۸۵۷۲	هماهنگی سازمانهای فرهنگی
++	۲/۶۸۲	۰/۲۰۰۰۱	۰/۱۰۴۸۷	۰/۱۱۶۵۷	۰/۳۴۱۴۲	دوستان هم تپ
+	۲/۳۱۱	۰/۱۷۲۷۳۵	۰/۱۲۹۴۷	۰/۱۴۶۵۴	۰/۳۸۲۸	کفاف درآمد خانواده

+	۲/۲۰۳	۰/۱۶۷۸۸۷	۰/۱۴۶۱۲	۰/۱۶۸۴۴	۰/۴۱۰۴۱	میزان تماشای ماهواره فارسی
+	۲/۰۷۴ -	-۰/۱۵۴۶۳۴	۰/۱۶۴۶۲	۰/۱۹۱۹۲	۰/۴۳۸۰۹	تعداد مشکلات

جدول ۱۲- رگرسیون چند متغیری برای تبیین پابندی فرهنگی غیرمستقیم

سطح معنی داری	T مقدار	وزن خالص هر متغیر Beta	ضریب تعیین استاندارد شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه Multiple R	نام متغیر
++	۲/۹۵۷	۰/۲۰۹۵۲۱	۰/۰۶۴۵۷	۰/۰۶۹۸۵	۰/۲۶۴۲۹	مشروعیت سیاسی
++	۲/۵۴۹	۰/۱۷۷۸۶	۰/۱۰۵۸۱	۰/۱۱۵۹۱	۰/۳۴۰۴۶	مذهبی بودن خانواده
+	۱/۸۸۱ -	-۰/۱۳۲۲۰۴	۰/۱۲۴۷۱	۰/۱۳۹۵۵	۰/۳۷۳۵۶	درآمد مورد انتظار
++	۲/۷۵	۰/۱۹۶۱۰۷	۰/۱۴۳۵۳	۰/۱۶۲۸۸	۰/۴۰۳۵۰	گروه مرجع
+	۲/۲۵۸ -	-۰/۱۵۷۲۵۷	۰/۱۶۰۷۴	۰/۱۸۴۴۵	۰/۴۲۹۴۷	میزان مطالعه روزنامه
+	-۲/۰۸	-۰/۱۴۶۹۰۹	۰/۱۷۶۶۶	۰/۲۰۴۵۷	۰/۴۵۲۲۹	تحصیلات پاسنکو

نتیجه گیری و پیشنهادات:

از آنجا که این تحقیق در دانشگاه شهید بهشتی صورت گرفته لذا در پیشنهادات ارائه شده بیشتر به عواملی اشاره شده است که به نحوی امکان تغییر آن در دانشگاه وجود دارد.

تفکیک بعد دینی و ملی فرهنگ:

در چهارچوب تئوریک اشاره شد که فرهنگ ایران دارای دو بعد مذهبی و ملی می‌باشد. نتایج تحقیق حاضر بیانگر خصوصیات متفاوت دانشجویانی است که، در مقایسه با آنان که بُعد مذهبی فرهنگ برایشان اهمیت بیشتری دارد، به بعد فرهنگ ملی اهمیت بیشتری می‌دهند. همچنین نتایج تحقیق در موارد بسیاری نشان می‌دهد متغیرهایی که رابطه مستقیم با بُعد ملی فرهنگ دارند رابطه آنها با بعد دینی فرهنگ معکوس است.

- ازدواج:

یکی از عوامل بسیار موثر بر پابندی به فرهنگ و تعلق خاطر به فرهنگ خودی ازدواج می‌باشد. نتایج تحقیق حاضر بیانگر رابطه مستقیم و معنی دار بین تأهل و میزان پابندی به فرهنگ است که نشان می‌دهد دانشجویانی که متأهل هستند نسبت به دانشجویان مجرد از پابندی بیشتری به بعد دینی فرهنگ برخوردارند.

- تحصیلات:

در این تحقیق نیز همانند بسیاری از تحقیقات دیگر رابطه معکوسی بین میزان تحصیلات و پابندی به فرهنگ مشاهده گردید. به نظر می‌رسد اشکال اساسی در عدم انطباق دو جهان بینی است که یکی بستر اجتماعی رشد علم در جهان امروزی است و دیگری با آن مغایر است و رفع آن منوط به بررسی همه‌جانبه و شناخت این مغایرتهاست. بر همین اساس تجدید نظر در محتوی نهاد علم و شناخت مغایرتهای آن با نهاد دین و رفع این مغایرتها در هر دو نهاد امری است ضروری که بخشی از آن باید در حوزه و بخشی دیگر آن در دانشگاهها انجام شود. بر متصدیان امور دینی و، به‌طور مشخص، روحانیان واجب است که با تلاش علمی خود سعی در ارائه پاسخهای مستدل و قابل قبول به صورت علمی برای ابهامات مرتبط با امور دینی داشته باشند تا از این طریق به رسالت تاریخی خود که همان حفظ دین می‌باشد جامه عمل بپوشانند.

- زندگی در شهر های بزرگ:

بزرگی جمعیت شهر محل سکونت و پیامدهای ناشی از آن از جمله گمنامی افراد در جمعیتهای بزرگ و همچنین تفاوتهای فرهنگ گروههای مختلف و مهمتر از همه پایین بودن کنترل غیررسمی در شهرها یکی از عوامل

بسیار موثر بر رفتار افراد در رعایت هنجارها و ارزشهای جامعه و در نتیجه پایبندی به فرهنگ می باشد. از نتایج تحقیق حاضر که بیانگر رابطه محل سکونت و میزان پایبندی به فرهنگ است می توان نتیجه گرفت که اولاً حتی -
 الامکان از پذیرش دانشجویان غیربومی اجتناب شود و به علاوه در سیاست گذاری و برنامه ریزی شهری می بایست حتی الامکان به گونه ای عمل شود که از پیدایش جمعیت های انبوه خودداری شود.

- مشکلات و نیازها:

از جمله متغیرهای موثر بر پایبندی فرهنگی مشکلات دانشجویان است که هر چه مشکلات آنها بیشتر بوده پایبندی آنها به فرهنگ کمتر بوده است. به عبارت دیگر، وقتی مشکلات و نیازها زیاد باشد خود به معنی ناتوانی فرهنگی در ارضاء نیازها است که می بایست با بررسی و مطالعه لازم و رفع موانع نیازها، برطرف گردد. برای کاهش این تاثیر باید پاره ای اقدامات در برنامه ریزی در سطح کلان کشور و برخی دیگر در برنامه ریزی و اداره دانشگاه رعایت گردد. در سطح کلان باید اقدامات لازم جهت کاهش بیکاری و به ویژه ایجاد مشاغل متناسب با رشته تحصیلی دانشجویان به عمل آید. پیشنهاد دیگر از بین بردن موانع ازدواج است. ایجاد امکانات تفریحی و رفاهی و ورزشی برای دانشجویان از دیگر اقدامات است. همچنین در صورت امکان زمینه حمایت بیشتر مالی از دانشجویان بویژه دختران دانشجو می تواند نقش مؤثری در پایبندی فرهنگی آنان داشته باشد.

- رضایت:

بر اساس یافته های تحقیق حاضر تاثیر افزاینده رضایت را بر پایبندی به فرهنگ در میان دانشجویان ملاحظه کردیم. خانواده ساختاری است که با برخورداری از روابط گرم و صمیمی در آن می تواند در مقابل سایر ساختارهای جامعه که از هماهنگی و تعادل لازم برخوردار نیستند و عدم هماهنگی و تعادل آنها تعلق خاطر افراد را به جامعه کم و در نتیجه از پایبندی آنان به فرهنگ کاسته است مقاومت کند. رضایت سیاسی دانشجویان از مسئولین سیاسی عامل مهمی در تعلق و پایبندی فرهنگی است. متأسفانه عملکرد نامناسب برخی از مسئولین و سوءاستفاده هایی که شده سبب کاهش اعتماد دانشجویان به عملکرد مسئولین و کاهش پایبندی فرهنگی آنان شده است.

- مشروعیت نظام و ارزشهای سیاسی:

علاوه بر رضایت سیاسی دانشجویان ارزشهای سیاسی و مشروعیت نظام نزد آنان از متغیرهایی بود که بر پایبندی آنان به فرهنگ مؤثر است. یکی از مهمترین عوامل تضعیف پایبندی به فرهنگ وجود تصویری مبنی بر عدم ارضای نیازهای مشروع و یا ایجاد مانع در ارضاء نیازهای مشروع افراد می باشد و اگر این تصور ناشی از عملکرد نظام سیاسی که مسئولیت اداره کشور را دارد و یا مسئول فراهم نمودن شرایط ارضای نیازهای مشروع اعضای

جامعه می‌باشد تلقی شود، نوعی نارضایتی از مسئولین یا نظام به وجود خواهد آمد که نهایتاً از مشروعیت نظام می‌کاهد و اگر از مشروعیت نظام کاسته شود عدم گرایش به اجزای آن نیز به وجود خواهد آمد.

- گرایش به روحانیت:

برای جلوگیری از کم شدن گرایش دانشجویان (و مردم) لازم است روحانیان به انجام نقش اجتماعی خود که یک نقش تاریخی مؤثر و مفید برای جامعه بوده و مانند روحانیت تمامی مذاهب و وظیفه حفظ دین و تقویت دینداری اعضاء جامعه را به عهده داشته است بپردازند و از این مسیر بخصوص با تغییر شیوه‌های سنتی آموزشی خود به مطالعات تخصصی پرداخته و شمع‌های اداره جامعه را بر اساس قوانین و احکام دین ارائه نمایند.

- ترویج ارزشهای مادی:

ترویج ارزشهای مادی از مشخصات جامعه ما در سالهای اخیر است که از سیاست‌گذاریها و برنامه‌ریزیهای غلط ناشی می‌شود. وقتی توجه به مادیات افزایش یافت، بی‌آنکه راه مشروع دست‌یابی به آن فراهم باشد افراد برای دستیابی به ارزشهای جدید و عقب نماندن از دیگران مجبورند هنجارها را زیر پا گذارند. بر مسئولین و برنامه‌ریزان کشور است که با تغییر شیوه‌هایی که نادرستی‌شان از پیامدشان به اثبات رسیده و نظام اجتماعی را به فروپاشی می‌رساند بپرهیزند و از ارزشهای معنوی و روحیه جمع‌گرایی را در جامعه ترویج نمایند.

- گروه مرجع:

نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد گروه مرجع اکثر دانشجویان، خارج از کشور می‌باشد و این یعنی منفی بودن گروه مرجع داخلی و مثبت بودن گروه مرجع غیر خودی که یک آسیب فرهنگی اساسی به حساب می‌آید. برای رفع این مشکل تجدید نظر در اداره امور کشور و دانشگاهها به گونه‌ای که نیازهای دانشجویان راحت‌تر ارضا شود امری ضروری است. تلاش در جهت شناسایی خواست مردم و تغییر برنامه‌های صدا و سیما و مطبوعات در جهت پاسخگویی به خواست مردم و هدایت و کنترل آنها نیز می‌تواند در تغییر این شرایط مؤثر باشد.

- چگونگی گذران اوقات فراغت:

بر اساس نتایج به دست آمده در این تحقیق برای استفاده بهتر از اوقات فراغت دانشجویان متناسب با علایق آنان می‌بایست اقداماتی به شرح ذیل صورت گیرد:

الف- فضای مناسب، کتب و مجلات متناسب با رشته‌های علمی دانشجویان و امکانات لازم برای مطالعه، تحقیق، و کار علمی فراهم شود.

ب- فراهم نمودن زمینه سفرهای علمی، تفریحی، و زیارتی بویژه سفر حج

ج- گسترش فعالیتهای ورزشی در سطح دانشگاهها
د- گسترش فعالیتهای فوق برنامه به ویژه فعالیتهای علمی، هنری، و فرهنگی دانشجویان

- استحکام خانواده:

از متغیرهای مهم تاثیرگذار بر فرهنگ، متغیر استحکام خانواده است. برای تعمیق بخشیدن به رابطه دانشجویان با خانواده‌شان توصیه مرکز مشاوره دانشگاه و تذکر غیرمستقیم اساتید در مواقع مناسب می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

- شرایط فرهنگی خانواده:

هرچه خانواده دانشجویان مذهبی‌تر بوده‌اند و هرچه اخلاق در خانواده آنها بیشتر رعایت می‌شده است، دانشجویان هم از پایبندی به مذهب بیشتر برخوردار بوده‌اند.

- کنترل رسمی:

علاوه بر نظارت اجتماعی غیررسمی که از جانب خود مردم صورت می‌پذیرد، نظارت اجتماعی رسمی نیز باید از جانب مراکز رسمی نظیر نیروهای انتظامی صورت گیرد.

- وسایل ارتباط جمعی:

نتایج تحقیق نشان می‌دهد از میان رسانه‌های جمعی، روزنامه‌ها ارتباط کاهنده با پایبندی فرهنگی دانشجویان دارد. همچنین تماشای فیلمهای ویدئویی و سی دی اثر کاهنده بر پایبندی دانشجویان به فرهنگ دارند. اما رسانه‌هایی نظیر تلویزیون و رادیو اثر افزاینده بر پایبندی فرهنگی دانشجویان دارد.